

יופי וצניעות

הרב יצחק הלוי

המושג ההפוך למושג הצניעות הוא המתירנות. המתירנות מתרכזת הרבה סביב ה"אני", איזה רושם "אני" עושה על האחרים. ממילא מובנים המאמצים למשוך את תשומת הלב ואת והעין, להתבלט בתחומים שונים. ידועים דבריו של הרב הקדוש מהר"ם מקוברין אשר דרש את הפסוק: "אנכי עומד בין ה' וביניכם"¹ האנוכיות - ה"אני" של האדם - היא היא היוצרת חיץ, היא העומדת בין האדם ובין ה'.

מן הראוי לציין כי יחסם החיובי של חז"ל אל היופי, כולל יופי הגוף, איננו מוטל בספק.

כבר בתורה צוין יופי האמהות.

על הפסוק "ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה"² פרש רש"י "בת כ' כבת ז' ליופי". והעיר רבי ירוחם ממיר:

לכאורה, איזה שבח הוא מציאות היופי על האמהות הקדושות? אבל האמת היא כי גם בגשמיות האדם מתבטאת ונראית רוחניות ושלמות האדם. אם האדם שלם ברוחניות, גם כל אבריו הגשמיים מוכרחים להיות שלמים. יופי, כמושג התורה הוא ביטוי לשלמות. ולכן מצינו בחז"ל, שמנו מעלות תנאים ואמוראים שהיו יפים מפני שהוא סימן למעלת השלמות.

(דעת תורה, עמוד קנ)

גם רש"ר הירש בפירושו לספר בראשית כותב ברוח הדברים הללו. וכך הוא כותב:

לא לשווא הליבש הקב"ה את עולמו בשמלת יופי, לא לשווא קבע הרמוניה מופלאה בצורות ובצלילים, לא לשווא פיתה את עין האדם ואת אזנו לקלוט את ההרמוניה הזאת ולשמוח בה! האדם מתפעם ומתרגש למראה השמים הזרועים כוכבים, למראה השמש בזריחתה ובשקיעתה, למראה חנו ויופיו של פרח מלבלב. כך מתנשא האדם מעל למסגרת המצומצמת של התועלתיות,

1. דברים ה, ה.

2. בראשית כג, א.

ואוזניו קולטות מתוך תוכו צליל מופלא, כעין הרגש העילאי של יופי המוסר, וכך יוכשר לקלוט גם יופי זה ולהתעלות אל פסגת המוסר.

לפיכך חנן הבורא את האדם ברגישות ליופי וטפח בלבו רגשי גיל ושמחה על הנאה גשמית זו, למען ישמש רגש היופי כשלב התקדמות בדרך לשלמות.

ומעניינת גישתו של רש"ר הירש ליופייה של שרה. וכך הוא כותב:
שרה לקחה את יופיה של בת השבע לגיל העשרים, ואת נקיותה של בת העשרים מחטא לקחה איתה אלי קבר.

חז"ל מבקשים את היופי לא בבת העשרים כי אם בבת השבע. מחפשים הם את הנקיות מחטא לא בבת השבע כי אם בגיל הנעורים המבוגרים. רגילים אנחנו לדבר דרך שגרה על "תמימות של ילד", אך יהיה זה מעציב אם עלינו לקנא בילד בשל תמימותו. תמימות ונקיות מחטא מניחות את האפשרות של האשמה.

נקיות מחטא פירושה שקדמו לה לבטים עם החושניות והתאוות, והיא התגברה עליהן. אולם, רק הבת הבוגרת ונעשית אישה, ורק הבן הבוגר ונעשה גבר – רק הם מסוגלים להגיע אל מדרגת הנקיות מחטא.
(רש"ר הירש בראשית כג, א)

הגמרא בברכות³ מספרת על ר' אליעזר שחלה. נכנס אליו ר' יוחנן לבקרו. גילה ר' יוחנן את זרועו ואור גדול נפל בבית, שכן ר' יוחנן היה יפה תואר⁴. לפתע הבחין ר' יוחנן שר' אליעזר בוכה, ושאלו לפשר הדבר. הגיב ר' אליעזר: "על היופי שלך, ר' יוחנן, שעלול לבלות בעפר, על זה אני בוכה!" ר' יוחנן השתכנע, כי אכן זוהי סיבה מוצדקת לבכות, ובכה גם הוא.
נשים לב כי מדובר כאן בשני אמוראים שבוכים על יופי שעלול ללכת כביכול לאיבוד. הם הבינו כי יופי הוא מתת א-ל. יופיו של ר' יוחנן מעיד על אור אלוקי שחופף גם על גופו⁵.

גם במסכת עבודה זרה⁶ מסופר על רשב"ג שהתפעל מיופייה של נוכרית במעלה הר הבית. וכן מסופר על ר' עקיבא, שראה את אשתו של טורנוסרופוס ובכה על "האי שופרא דבלי בארעא".

3. ה, ב.

4. עיין בבא מציעא פד.

5. כלשונו של הרב קוק זצ"ל ב"עין איה" בסוגיא שם.

6. כ, א.

ואולם, בצד הערכת היופי מצד חז"ל, ראו הם את יופי האישה כדבר השייך לבני הזוג בלבד. דבר זה נלמד מהפסוק "כל כבודה בת מלך פנימה"⁷.

בשום פנים ואופן אין לראות בכך הגבלות או כבלים. להפך - אלו הם גינוני מלכות ואצילות שניתנו לאישה. משל למה הדבר דומה? למלך החובש כתר לראשו, או גלימת מלכות לגופו. וכי זוהי הגבלה מדכאת?! האם זהו סייג טראגי על שהוא מנוע ללכת כאחד הריקים?! מכוח הדברים הללו נובעות ההלכות הקשורות בנושא הצניעות.

שלמה המלך ע"ה, החכם מכל אדם, חקר ושאל: "אשת חיל מי ימצא?"⁸, ומסקנתו שם - "...אשה יראת ה', היא תתהלל!"⁹.

משמעות הדברים היא כי לחיצוניות יש ערך של אהבה וסימפטיה, כאשר היא מהווה לבוש לתוכן פנימי. וכמו שקבעו חז"ל על הפסוק "יפת אלוקים ליפת וישכון באהלי שם"¹⁰, מתי ישנו ערך ליפייפותו של יפת? כשזה "ישכון באהלי שם"¹¹! אחרת, זוהי ריקנות ללא תוכן.

וכך כותב רבנו בחיי ב"חובת הלבבות":

...הנשים, שיש להן יתרון ביופיהן, כאשר תחסרנה מעלות הנפשות, אין יופיין נאה ונויין מתגנה. כמו שאמר החכם: "נום זהב באף חזיר - אישה יפה וסרת טעם", ואמר: "שקר החן והבל היופי"
(שער שמיני, שער חשבון הנפש, פרק ג, בחשבון הנפש העשרים ותשעה)

עוד מובא במדרש:

אמר ר' פנחס הכהן ב"ר חמא: בזמן שהאשה צנועה בתוך הבית, כשם שהמזבח מכפר כך היא מכפרת על ביתה, שנאמר: "אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך", ואין "ירכתי" אלא מזבח, שנאמר: "ושחט אותו על ירך המזבח".

(תנחומא, וישלח ה, ו)

ישנה מימרא של בְּנֵי יַעֲקֹב האומרת: "הלבוש, אינו רק הגנה מפני הקור או קישוט, הלבוש הוא סימן ההיכר הראשוני וההכרחי לחברה האנושית".

-
7. תהילים מה, יד.
  8. משלי לא, י.
  9. שם לא, ל.
  10. בראשית ט, כז.
  11. מגילה ט, ב.

דרגתו וכבודו של האדם ניכרים בסימנים הנתונים במדיו. עצם הלבוש - כבוד הוא לאדם!

האפוטרופוס הממונה על עניין זה של ההתרשמות מן המראה החיצוני הוא העין. על הפסוק "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם"¹², נדרש בירושלמי:

תניא אמר ר' לוי: ליבא ועינא, תרי סרסורי דעבירה שכן העין רואה והלב חומד, (ברכות א, ה)

טבעה של העין הוא, שהיא בוחנת את הדברים בשטחיות, כפי המראה החיצוני. אין בכוחה של העין למדוד את האדם לפי אישיותו, אלא רק לפי מראהו. לכן לעתים קרובות מתרשם האדם מהזולת בצורה מעוותת, שהושפעה מחיצוניות הזולת ולא מפנים אישיותו.

חיינו מושפעים מאוד מהחברה הסובבת אותנו, מחשבונות של "מה יגידו עליי חברים?", "איך יגיבו החבר'ה?". השפעה זו גורמת לאדם לא להיות הוא עצמו אלא "לשחק אותה".

על השפעתה של החברה על האדם והשפעתה של דעת הקהל על הפרט ניתן ללמוד מלאה. על הפסוק "ועיני לאה רכות", מפרש רש"י:

"שהייתה סבורה לעלות בגורלו של עשו ובכתה, שהיו הכול אומרים: שני בנים לרבקה ושתי בנות ללבן, הגדולה - לגדול! והקטנה - לקטן!!!".

(בראשית כט, יז)

ומה בכך "שהיו הכול אומרים"? וכי מישוהו יכתוב לי עם מי להתחתן?! מסתבר שכן! ראו את כוחה של השפעת דעת הקהל, ראו מה כוחה של תעמולה, ראו מה טיבה של שטיפת מוח!

לאור האמור, ניתן להבין מדוע הפליגו חכמים ביותר בנושא של קדושת העיניים. מובא בתשובת הגאונים¹³ דבר מדהים "אילן מילי דחסידותא דהוי נהיג בהון רב...". אחריו - לא יכלו תלמידי לקבל על עצמם אותן הנהגות ולכן קבלו עשרה מתלמידי של רב על עצמם כל אחד ואחד הנהגה אחרת מזו של רב. אחת מאותן הנהגות הייתה שרב לא הביט לצדדים, ואף לא לפני ד' אמותיו או מחוץ להם¹⁴. והנה, איתא התם

12. במדבר טו, טז.

13. סימן קעח.

14. עיין בהקשר לכך במנחות קי., ברש"י בפירושו השני לד"ה "שימי את"; מנחות כט., ברש"י, ובשיטה מקובצת באות יב; נדה כד, א; בכורות מג, ב.

בתשובות הגאונים שרב יוסף רב ששת נהגו בתריה כמותו, ולא היו יכולים לעמוד בזה עד שסימאו עיניהם¹⁵.

עוד מובא בתנחומא הקדמון לפרשת חקת: מעשה ברבי מתיא בן חרש, שהיה עשיר וירא שמים ובעל מידות ורודף מצוות וצדקה ומהנה תלמידי חכמים מנכסיו, והיו יתומים ואלמנות מצויים על שולחנו תמיד, וכל אורחותיו ביושר וכל ימיו עסק בתורה. ואמרו עליו, שמימי לא הסתכל באשת איש ולא באישה אחרת. עד לאותו מקרה, מעשה שטן, שנתגלתה לנגד עיניו דמות של אישה בעלת יופי נדיר. כשחשש ר' מתיא שלא יוכל לעמוד אל מול פיתויי היצר, קרא לאחד מתלמידיו שהיה משמשו וביקש ממנו להביא לו אש ומסמרים וסימא את עיניו.

מובן, כי אין אנחנו יכולים להבין את עומק המעשה. ברם הללו הבינו כי "לחיצה על כפתור כאן", משמעה "פצצת אטום בהירושימה"! מכך הם חששו, הם הבינו את עוצמתה של עברה, ובמיוחד בתחום זה.

ומספרים על הגאון ר' שלום שבדרון זצ"ל, המגיד הירושלמי, שנתבקש פעם לברך אישה. כשסיים פנתה אליו האישה ואמרה "כבוד הרב, שמתו לב שהרב לא הניח את ידיו עליי כשבירכני". הרב התעלם לרגע מן השאלה ופנה אל האישה בשאלה משלו "האם את מדליקה נרות בערב שבת?" האישה השיבה בחיוב. "והאם את מברכת עליהם?" "כמובן!" הגיבה האישה. "והאם את מניחה את ידיך עליהם בזמן הברכה?" "מה אתן? זה אש!" השיבה האישה, "גם זה אש!" סיים הרב ואמר.

אם נבחן את התהליך המתרחש היום בחברה המתירנית, נבחין כי חל כרסום גדול במעמדה של האישה. האישה מקדישה הרבה זמן, מחשבה, כסף ותשומת לב לטיפוח יופייה בפני גברים, והגבר משתמש באשה כחפץ לסיפוק הנאותיו. אישיותה איננה תופסת כלל מקום בעיני הגבר שחושק בה. את יופייה ואת חיצוניותה הוא חומד ותו לא.

אך לא באלה חלק יעקב! חז"ל הקדישו כר נרחב ומשקל סגולי חזק לעניין "אוהבה כגופו ומכבדה יותר מגופו".

היופי של האישה נועד לבעלה, והוא מהווה "תבלין" של אושר, שמחה ואהבה בתוך הקן המשפחתי. וכמו שכתב בפלא יועץ בערך "יופי", על הפסוק "שקר החן והבל היופי, אשה יראת ה' היא תתהלל", שזה כשמוצא

15. עיין "חכמה ומוסר" לסבא מקלם חלק א, קיא.

אישה יפה, אלא שאינה מיוחסת או שאינה יראת ה', שאז "יראת ה' היא תתהלל". אבל אם מוצא יופי, יראת ה' וייחוס במקום אחד - בוודאי שיבחר ויקרב גם את היופי, שהרי אמרו: "אין אשה אלא ליופי"¹⁶. וכבר מצאנו שר' יוחנן שהיה יושב בשערי טבילה, כדי שיהיו לנשים הטובלות בנים יפים כמותו¹⁷.

וראוי לכל אדם ליקח לבניו נשים יפות כדי שלא יתנו עיניהם באחרות, וכן מזה הטעם ילביש את אשתו ויקנה לה תכשיטים ביותר ממה שיש לו וכך תמצא חן בעיניו.

נסיים בדבריה של הרבנית דינה הכהן ע"ה בספרה "בדרך יהודית":

הצניעות היהודית אינה נובעת מחולשת הדעת, אלא להפך, חוסר הצניעות הוא השתעבדות לחולשת האדם. הצניעות מקורה בגדלות הנשמה ובכוחה להשליט עצמה על האדם. כל הויכוח על הצניעות מהי ומה הם גדריה, אינו ממהותה של הצניעות. אמנם מצאנו בהלכה פרקים הדנים בגדרי הצניעות, אך האדם היהודי והאשה בפרט, נהגו מעבר לגדרים מדוייקים אלה, משום שחשו בגדולתה של הצניעות.

(עמ' 88)

16. תענית לא, א.
17. בבא מציעא פד, א.

בן תנוח חכמה * פי ידבר חכמות והגות לבי
בי לדעת חכמה * ותבונה הרבה מאוד ורוחב לב
ת * לב חכם ישכיל פיהו * לב נכון יקנה דעת *
נות * לבי ראה הרבה חכמה ודעת * ולבך תשית
יום והשבות אל לבבך * ובאזניו ישמע ולבבו יב
נה להבין ולהשכיל * בלב נכון תנוח חכמה *
הגות לבי תבונות * ואתנה לבי לדעת חכמה *
מוד ורוחב לב * לב נבון יבקש דעת * לב חכם ישכ
קנה דעת * לב צדיק יהגה לענות * לבי ראה הר
ולבך תשית לדעתי * וידעת הישעה השבות אל
שמע ולבבו יבין * ותן בלבבו בינה להבין ולהשכ
חכמה * פי ידבר חכמות והגות **בלבנו** * וא
מה * ותבונה הרבה מאוד ורוחב לב * לב נבון יבק
שכיל פיהו * לב נכון יקנה דעת **בינה** יק יהגה
הרבה חכמה ודעת * ולבך תשית לדעתי * ויד
אל לבבך * ובאזניו ישמע **על היחס** * ותן ב
השכיל * בלב נכון תנוח חכמה * פי ידבר חכמ
ות * ואתנה לבי לדעת חכמה * ותבונה הרבה מא
נבון יבקש דעת * לב חכם ישכיל פיהו * לב נכון י
ק יהגה לענות * לבי ראה הרבה חכמה ודעת * ול
וידעת היום והשבות אל לבבך * ובאזניו ישמע ו
בנו בינה להבין ולהשכיל * בלב נכון תנוח חכמה *
הגות לבי תבונות * ואתנה לבי לדעת חכמה *
מוד ורוחב לב * לב נבון יבקש דעת * לב חכם ישכ

